

Justitiedepartementet

Nya regler för arbetskraftsinvandring (SOU 2024:15)

Genom remiss den 16 februari 2024 har Svenska ILO-kommittén ombetts att yttra sig över betänkandet *Nya regler för arbetskraftsinvandring* (SOU 2024:15).

Utredningens uppdrag och förslag

Utredningens uppdrag i korthet

Utredningens uppdrag har innefattat flera olika frågor på arbetskraftsinvandringsområdet. Den övergripande målsättningen för utredningens uppdrag har varit dels att skärpa villkoren för arbetskraftsinvandring, dels att främja invandring av högkvalificerad arbetskraft.

Utredningens förslag i korthet

Ett lönekrav respektive ett krav på heltäckande sjukförsäkring som villkor för arbetstillstånd

Utredningen föreslår att det nuvarande kravet på att utlänningen genom anställningen ska kunna uppnå en god försörjning för att få arbetstillstånd ska ersättas med ett lönekrav där utlänningens lön ska uppgå till minst den medianlön i Sverige som senast publicerades av Statistiska centralbyrån vid tidpunkten för ansökan om arbetstillstånd.

Utredningen föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska kunna föreskriva om undantag från lönekravet. Undantag ska kunna gälla för yrken där det bedöms finnas behov som inte kan tillgodoses med arbetskraft i Sverige eller en viss del av Sverige. För de yrken som undantas ska i stället gälla att lönen minst ska uppgå till den lägsta månadslön som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen. Utredningen föreslår alternativt att lönen ska uppgå till minst hälften av medianlönen för de yrken som undantas från lönekravet.

Utredningen föreslår även ett krav på heltäckande sjukförsäkring som ett villkor för arbetstillstånd för en vistelse uppgående till högst ett år.

Ändrade villkor för ICT-tillstånd och tillstånd för säsongarbete

Utredningen lämnar förslag på ändrade villkor för att beviljas ICT-tillstånd eller tillstånd för säsongarbete. Det föreslås att det nuvarande kravet på att utlänningen ska kunna försörja sig ersätts med ett krav på att utlänningens lön minst ska uppgå till den lägsta månadslön som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen. Utredningen föreslår även här det ovan redovisade alternativa lönekravet, dvs. att lönen ska uppgå till minst hälften av medianlönen.

Exkludering av yrkesgrupper från möjligheten att beviljas arbetstillstånd

Utredningen föreslår att regeringen ska få meddela föreskrifter om att vissa yrkesgrupper ska få uteslutas från möjligheten att beviljas arbetstillstånd. Utredningen föreslår att bärplockare och personliga assistenter inledningsvis ska uteslutas. För att urvalet av uteslutna yrkesgrupper ska kunna ändras över tid föreslås även att Migrationsverket ska informera regeringen om yrkesgrupper där missbruket av regelsystemet för arbetskraftsinvandring är omfattande.

Särskilda bestämmelser om arbetskraftsinvandrare som är anställda utomlands men som arbetar i Sverige

I syfte att underlätta Migrationsverkets kontroll av att arbetskraftsinvandrare som är anställda utomlands men som arbetar i Sverige uppfyller villkoren för arbetstillstånd föreslås att utlänningen, utöver anställningsavtal, ska ha ett underlag med de villkor som gäller för arbetet i Sverige. Vidare ska arbetstillståndet knytas till filialen, koncernföretaget eller tjänstemottagaren i Sverige i stället för den utländska arbetsgivaren.

Möjligheten till s.k. spårbyte avskaffas

Utredningen föreslår att möjligheten att ansöka om uppehållstillstånd för arbete eller arbetstillstånd inifrån Sverige efter ett lagakraftvunnet avslagsbeslut på ansökan om uppehållstillstånd som flykting eller alternativt skyddsbehövande, s.k. spårbyte, avskaffas.

Övriga förslag

Betänkandet innehåller ett antal ytterligare förslag som rör uppdraget att skärpa villkoren för arbetskraftsinvandring. Utredningen föreslår att en arbetsgivare ska anmäla till Migrationsverket om anställningen upphör eller aldrig tillträds. Vidare föreslås en höjning av den särskilda avgiften för den som har en utlänning anställd som inte har rätt att vistas eller arbeta i Sverige.

Åtgärder för att främja högkvalificerad arbetskraftsinvandring

Utredningen föreslår fem åtgärder för att främja högkvalificerad arbetskraftsinvandring.

Utredningen föreslår en utökad möjlighet att få ansöka om uppehållstillstånd inifrån Sverige för forskning och studier på forskarnivå.

Därutöver föreslås att utlänningar som har uppehållstillstånd för forskning eller studier och som har vissa legitimerade yrken inom sjukvården ska undantas från förslaget om lönekrav. Lönen ska i stället minst uppgå till den lägsta månadslön som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen. Utredningen föreslår även här det ovan redovisade alternativa lönekravet.

Förslagets förhållande till ILO-konventioner

Betänkandet innehåller, tyvärr, inte någon genomgång eller analys av förslagen i förhållande till Sveriges internationella åtaganden enligt ratificerade ILO-konventioner.

ILO-kommittén vill inledningsvis erinra om ILO:s konvention (nr 143) om missbruk i samband med migration och om främjande av migrerande arbetstagares likställdhet med avseende på möjligheter och behandling.

Utredningens förslag gäller huvudsakligen villkor för arbetstillstånd och åtgärder för att främja högkvalificerad arbetskraftsinvandring samt åtgärder för att underlätta kontrollen av att utstationerade arbetstagare uppfyller villkoren för arbetstillstånd. Konvention nr 143 bör beaktas gällande reglering av arbetskraftsinvandring. Konventionen rör dock inte direkt frågor om villkor för att arbetstillstånd ska beviljas. Konventionen tar i stället främst sikte på hur utlänningar som beviljats arbetstillstånd ska behandlas och vilka grundläggande rättigheter som alla migrerande arbetstagare ska tillförsäkras. ILO-kommittén bedömer därför att utredningens förslag gällande villkor för arbetstillstånd inte träffas direkt av någon specifik bestämmelse i konvention nr 143.

ILO-kommittén vill även erinra om konvention (nr 98) angående tillämpningen av principerna för organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten samt konvention (nr 87) om föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten. Konventionerna tillhör ILO:s kärnkonventioner och skyddar rätten för arbetstagare och arbetsgivare att fritt organisera sig samt innebär en skyldighet för medlemsstater att främja förhandlingar mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer

för att åstadkomma reglering av arbetsvillkor i kollektivavtal. Även konvention (nr 154) om främjande av kollektiva förhandlingar stadgar en sådan skyldighet. Dessa konventioner är därför relevanta att beakta vid övervägande av förslag som kan ha inverknings på den svenska lönebildningsmodellen.

Gällande utredningens förslag på lönekrav som ett villkor för arbetstillstånd innehåller betänkandet i avsnitt 13.8 en analys av förslaget påverkan på den svenska arbetsmarknadsmodellen. Enligt utredningen går det inte att utesluta att den svenska lönebildningsmodellen påverkas om det införs ett lönekrav för arbetskraftsinvandrare som kan vara högre än löner enligt kollektivavtal eller enligt branschpraxis. Enligt utredningens bedömning kan förslaget om ett lönekrav i nivå med medianlönen på kort sikt innebära att lönebildningen på lokal nivå kan påverkas då det kan bli aktuellt att höja löner för arbetskraftsinvandrare för att dessa fortsättningsvis ska kunna arbeta på företaget. Utredningen gör dock bedömningen att om lönen i enstaka fall höjs bör påverkan endast vara begränsad eftersom arbetskraftsinvandrare endast utgör en liten del av arbetskraften i Sverige. Utredningen anger att redan det nu gällande kravet på en god försörjning kan ha en effekt på den svenska lönebildningsmodellen.

Att i lag ange ett lönekrav i form av en medianlön i Sverige innebär ett krav på en lön på minst ett visst belopp. Lönekravet uppställs dock enbart som ett villkor för arbetstillstånd. Det står därmed arbetsmarknadsparterna i princip fritt att även fortsättningsvis förhandla och träffa avtal om löner i kollektivavtal. Eftersom möjligheten att anlita utländsk arbetskraft villkoras av att en viss lägsta lönenivå ska tillämpas för den arbetskraften kan det dock enligt ILO-kommitténs mening ändå ifrågasättas om det föreslagna lönekravet inte kan anses innebära en påverkan på den svenska lönebildningsmodellen och parternas fria förhandlingsrätt. Frågan är därmed om förslaget är förenligt med ILO:s konvention nr 98, nr 87 och nr 154.

Svenska ILO-kommitténs slutsats

ILO-kommittén gör bedömningen att det kan ifrågasättas om utredningens förslag gällande lönekrav i form av medianlön är förenligt med Sveriges åtaganden enligt ILO:s konvention nr 98, nr 87 och nr 154. Kommittén anser därför att det finns anledning att i det fortsatta beredningsarbetet analysera frågan närmare.

I beslutet i detta ärende har deltagit undertecknad ordförande Cathrine Lilja Hansson och ledamöterna Cecilia Mobach, Anna Bergsten, Sofia Linder, Cyrene Martinsson Waern, Lise Donovan och Sophie Silverryd samt ersättarna Emelie Barbou des Places och Niklas Beckman.

Ärendet har handlagts av undertecknad sekreterare.

För Svenska ILO-kommittén

Cathrine Lilja Hansson
Ordförande

Sofia Rasmusson
Sekreterare